

La noblesse et la croisade à la fin du Moyen Âge (France, Bourgogne, Bohême), ed. Martin NEJEDLÝ – Jaroslav SVÁTEK, Méridiennes, Toulouse 2009 (= Les Croisades Tardives 2)

287 s., ISBN 978-2-912025-56-2

Zatímco fenomén klasických křížových výprav je již dlouho fascinujícím předmětem historio-graphického zájmu, k intenzivnímu výzkumu křížových výprav pozdního středověku obrátili badatelé svůj zájem teprve nedávno. Výsledkem snah o mezinárodní propojení tohoto bádání je projekt *Les croisades tardives* (Pozdní křížové výpravy), zformovaný spoluprací Centra medievis-tických studií v Praze a Univerzity Toulouse II-Le Mirail. Kromě historiků z Francie a České republiky se na projektu podílí dlouhodobě i badatelé ze Španělska, Itálie či Velké Británie. V pořadí druhým z tištěných výstupů je sborník *La noblesse et la croisade à la fin du Moyen Âge* (Šlechta a křížová výprava na konci středověku), který se nicméně neomezuje jen na tzv. křížové výpravy pozdní, ale sleduje fenomén vztahu urozených ke kruciátům v širším časovém horizontu.

Příspěvky jsou rozčleněny na několik okruhů, přičemž první se věnuje otázce, jak pozdně středověká společnost, respektive šlechta jako její důležitá složka, přijímala či odmítala ideu křížové výpravy. Vztah francouzské šlechty k myšlence kruciátů na konci 13. století přibližuje Xavier Hélarý, u husitské nobility pak sleduje problematiku Pavel Soukup. Méně k samotné šlechtě jsou zaměřeny příspěvky Josefa Žemličky, jenž nastínil ohlas první křížové výpravy v Čechách, a Marie Bláhové, která vykreslila obraz protihusitských křížových výprav v soudobé historiografii.

Příspěvky následujícího tematického okruhu se věnují konkrétním osobnostem z řad šlechty a jejich úloze v pozdních křížových výpravách. Marie Radkovská přiblížila dílo velkého propagátora křížových výprav Philippa de Mézières, Giovanni Ricci pojednal o osobě ferrarského vévody Borsa d'Este, Laurent Vissière pak o Guillaumovi Caoursinovi, autorovi spisu o obléhání Rhodu. Vynechání nebyli ani dobrodruzi jako válečník Boucicaut v příspěvku Jacquesa Paviota. Na řadu přišly ale i osobnosti, které zůstávaly v souvislosti s křížovými výpravami nepovšimnuty, jako cestovatel, špión a vyslanec

Guillebert de Lannoy; Jaroslav Svátek předložil obraz jedince, u něhož se vojensko-politické poslání mísí s nevšední touhou cestovat a poznávat cizí kraje. V osobě Guilleberta je představen potenciální křižák, pro něhož se však svět islámu postupně stává spíše zdrojem poznání než cílem vojenských plánů.

V publikaci pochopitelně nechybí ani politika a mezinárodní vztahy. Vzájemně se prolínající problematice diplomatických misí Jiřího z Poděbrad, projektu Antonia Marinioho a zamýšlené protiturecké aliance byl dán prostor v příspěvcích Martina Nejedlého, Františka Šmahela, Jean-Françoise Lassalmonieho a Oliviera Marina. Svě místo dostala rovněž specifická témata, jakými byla sonda Philippa Contamina do působení řádu utrpení Ježíše Krista. Velmi cenný příspěvek Bertranda Schnerba pak vystopoval působení české šlechty na dvoře burgundských vévodů, přičemž přinesl i provokativní hypotézu, že jedním z dvořanů mohl být Jan Žižka.

Při celkovém zhodnocení monografie je třeba vyzdvihnout tematicky pestré složení příspěvků, které poskytují všestranný obraz zejména středo- a západoevropské šlechty a jejího chápání křížových výprav jak vzhledem k otázce identity své sociální skupiny, tak i určitého vývoje, jakým kruciáty a jejich nazírání prošly. Autoři neváhali přistoupit i k málo známým či z hlediska křížových výprav zdánlivě marginálním tématům, díky čemuž vyvstal obraz šlechty jako nadnárodní sociální skupiny mnohem plastičtější.

JAN BIEDERMAN

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Gallus Anonymus: Kroniky a činy polských knížat a králů, přeložil Josef FÖRSTER, předmluva Martin WIHODA, poznámky M. WIHODA a Magdalena MORAVOVÁ, Argo, Praha 2009

162 s., ISBN 978-80-257-0206-2

Vydavatelství Argo před časem oživilo starší snahy domácích nakladatelství a rozhodlo se vydávat profilová díla středověkého kronikářství v českých překladech. S výjimkou prvního svazku *Deseti knih dějin* Řehoře z Toursu, který je reedicí, jsme se tak již měli možnost seznámit

s díly Bedy Ctihodného, Dětmara Merseburského či Adama Brémského. Gesta Galla Anonyma jsou jedním z klíčových pramenů k polským dějinám raného středověku, který se soustřeďuje zejména na osobu Boleslava III. Křivoústého a jeho významných „předobrazů“ z řad polských knížat. Není proto divu, že i na něj padla volba redaktorů.

O významu tohoto díla, o jeho rukopisném dochování i o hypotézách, jež se pojí s původem autora a jeho vazbami na různé významné postavy piastovského knížectví počátku 12. století, se dozvíme v přehledné a kultivované předmluvě Martina Wihody. Tu vhodně doplňuje stručný seznam pramenů a literatury, jež čtenáři otevírá cestu k dalšímu studiu Gallových gest. Překlad převádí originál poměrně věrně, i když je samozřejmě, že ne vždy může vyhovět všem. Některé pojmy (velmož, spolupracovník císařství, přítel a spojenec římského národa apod.) jsou totiž zatíženy mnohaletými diskusemi, jež nedospěly a zřejmě nikdy nedospějí k jednoznačnému závěru, a tak nelze zcela přesně říci, co si pod mnoha latinskými pojmy máme představit, a jak je třeba následně převést do moderního jazyka. Je to ostatně zřejmé, když máme co do činění s textem, který se v rámci učeného latinského diskurzu snaží postihnout činy raně středověkého knížete. Naše možnosti navíc omezují i fakt, že nám mnohdy chybí možnost srovnání s jinými soudobými prameny, které by vznikly v témže času a v tomtéž regionu. Překlad tak nikdy nebude „zrcadlem“, avšak spíše více či méně věrnou interpretací originálu. V daném případě se Josef Förster léčkám úspěšně vyhnul a zvolil neutrální termíny. Výtku by snad zasloužila volba pojmu „farníci“ (III.23, s. 123), který příliš nevystihuje stupeň vývoje církevní organizace v tehdejšímu Polsku.

Až na drobné nedostatky lze po právu říci, že vydání překladu Gallových *Gest* bylo šťastným a dobře realizovaným nápadem, který otevře mnoha zájemcům o středověké dějiny cestu k zajímavému a důležitému textu.

DAVID KALHOUS

Richard Psík, *Invectiva prosotetrasticha in Vlricum Polonum*, Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, Ostrava 2008

174 s., ISBN 978-80-7368-579-9

Ediční počín R. Psíka zpřístupňuje jedno z důležitých dílek italského emigranta, rétora Jindřicha z Isernie, který působil v 70. letech 13. století v Praze, přilákán leskem dvora Přemysla Otakara II. Bohužel stále platí, že Jindřichovo dílo zůstává z velké části nezpracováno kritickými edicemi, což podstatně ztěžuje možnost jeho uchopení.

Prosotetrastichickou invektivu proti Oldřichu Polákovi sepsal Jindřich coby slovní útok proti jinak prameny nedoloženému konkurentovi, na nějž si v úvodu dílka stěžuje, že mu způsobil mnohé krivdy. Text byl dosud vydán jen ve zlomcích, a zájemci o celé dílo se tak museli spokojit s překladem Josefa Tríšky ze 70. let 20. století, který byl pořízen na základě dnes asi ztracené rukopisné edice Karla Doskočila. Invektiva je zachována v rámci Jindřichovy formulářové sbírky hned ve třech rukopisech ze 14. až 15. století. Za základ edice vzal R. Psík nejlépe dochovaný rukopis vídeňské Österreichische Nationalbibliothek s přihlédnutím ke zbylým dvěma rukopisům.

Jindřichova *Invectiva* je členěna do oddílů, které se vždy věnují jednomu gramatickému nebo rétorickému prohrěšku protivníka a jsou odděleny veršovanými vsuvkami. Těmto kapitolám je předeslán úvod, v němž Jindřich vysvětluje důvody, které ho vedly k sepsání díla. Zde je vložen i celý list Oldřicha Poláka, jež má demonstrovat špatné rétorické schopnosti svého pisatele. V textu dopisu pak Jindřich postupně nachází chyby přičítící se zásadám gramatiky, ortografie a konečně rétoriky. Celá invektiva vyniká zjevnou ironií, Jindřich často Oldřicha okázale pranýřuje i pro zcela nicotné prohrěšky. K tomuto cíli účelově využívá řadu autorit, na něž odkazuje. To je jedním z cenných aspektů práce – odhaluje totiž východiska, ze kterých Iserňan vycházel. Znovu se tak potvrzuje důležitost díla Galfreda de Vino Salvo a Alana ab Insulis pro genezi Jindřichova stylu, zároveň je ovšem odkryto, nakolik Ital ovládal i další autority své doby, např. Priscilliána nebo Hugutia z Pisy.